

MOLIYAVIY HISOBOT TAHLILINI O‘TKAZISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Jumayeva G.J.-Qarshi davlat texnika universiteti
“Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrası professori

Annotatsiya

Ushbu maqolada moliyaviy hisobot tahlilini o‘tkazishning o‘ziga xos xususiyatlari, ya’ni tahlilni tashkil etishda tahlil shakllariga bog‘liqligi kabi masalalar yuzasidan ilmiy fikr-mulohazalar bayoni keltirilgan.

Kalit so‘zlar: hisobot, tahlil, shakl, axborot, maqsad, manfaat, reyting, subyekt, natijadorlik.

SPECIFIC FEATURES OF FINANCIAL STATEMENTS

Jumayeva G.J.
Karshi state technical university
professor of the department of “Accounting and Auditing”

Annotation

This article contains a statement of scientific views on issues such as financial reporting analysis, which is dependent on the formation of analysis of analysis.

Keywords: report, analysis, form, information, target, rating, subject, affosition.

Moliyaviy hisobot tahlilini tashkil etish qoidalari uning o‘tkazilish qamrovi yoxud shakliga bog‘liq. Xususan, moliyaviy hisobot tahlili o‘tkazilish shakliga ko‘ra ikki turga ya’ni, ichki va tashqi shakllarga bo‘linadi. Aynan auditning moliyaviy hisobot auditini nazarda tutiladigan bo‘lsa, moliyaviy hisobot tahlilining tashqi shakli o‘zining qoidalari va huquqiy, ilmiy-nazariy asoslari ko‘proq moliyaviy hisobot auditi talablariga moslashadi. Shuning uchun ham moliyaviy hisobot tahlilini tashkil etishda uning ichki va tashqi shakllariga ahamiyat qaratish va ularni tarkiblash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th June 2025

Moliyaviy hisobot tahlilini tashkil etishning tashqi shaklida cheklangan axborotlarga asoslanish, xususan, subyektning umumlashgan moliyaviy ko'rsatkichlarini o'zida mujassam etgan moliyaviy hisobot shakllaridan foydalanish obyektiv zaruriyat hisoblanadi. Chunki, subyektning moliyaviy ahvoli, natijalari, pul oqimlari, xususiy kapitali holati va omillar ta'sirini o'rganishda, tahlil natijalarini ochiqlashda korxonaning tijorat siriga tegishli bo'lgan ma'lumotlarining daxlsizligi ta'minlanadi.

Moliyaviy hisobotning tashqi tahlilini o'ziga xos xususiyatlarini quyidagilar bilan izohlash mumkin:

- tahlilchilar va axborotdan foydalanuvchilar ko'lamining chegaralanmaganligi;
- tahlil subyektlarining maqsadi va manfaatlarining turlichaligi;
- ochiq va e'lon qilingan moliyaviy hisobot shakllaridagi ko'rsatkichlar bo'yicha tahlilning o'tkalishi;
- qo'yiladigan tahliliy masalalar bo'yicha axbotor manbalarining cheklanganligi hamda tahlil natijalarining barcha uchun oichiqligi.

Moliyaviy hisobotning tashqi tahlilida hisobot elementlari sifatida ifodalangan ko'rsatkichlarga ko'ra, subyekt mulki va manbalarining, chetdan jalb qilingan mablag'larining samaradorligi, ularning o'zgarishi, subyekning to'lov layoqati va aktivlarining likvidligi, moliyaviy barqarorligi, mustahkamligi va iqtisodiy nochorligi, foyda va rentabellik, hamda reyting darajasi kabi masalalar o'rganiladi. Aynan, mamlakatimizda 2024 yil 1 fevraldan boshlab korxona va tashkilotlarning reytingini aniqlash borasida olib borilayotgan ishlarning sifati va samarasida tashqi moliyaviy hisobot tahlili va uning natijalari katta ahamiyat kasb etadi.

Moliyaviy hisobot tahlilini tashkil etishning ichki shaklida ichki auditda, yoxud korxona boshqaruvida foydalanilmayotgan rezervlarni aniqlash maqsadida korxonaning yetakchi mutaxassislari, soha vakillari tomonidan ichki nazorat tizimiga tegishli meyoriy-huquqiy asoslarga ko'ra tahlil o'tkazish jarayoni nazarda tutiladi. Bunda o'rganiladigan masalalarning ko'lami va natijalarini ochiqlash masalalari bilan tashqi tahlil shaklidan farqlanishlar mavjudligini ko'rish mumkin. Xususan, ichki moliyaviy hisobot tahlilining axborotlar manbalari va o'rganiladigan masalalarning ko'lami tashqi shakliga nisbatan kengligi, ya'ni faqat chop etiladigan

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th June 2025

moliyaviy hisobot shakllaridagi ma'lumotlar bilan cheklanib qolmasdan, hisobning barcha manbalaridan, hisobdan tashqari manbalardan ham foydalaniladi, tahlil natijalari faqat mulkdor va boshqaruv rahbariga, yoxud huquqiy asoslarda belgilangan tartib va holatlarda nazorat organlariga taqdim etilishi mumkin.

Moliyaviy hisobot tahlilini tashkil etishning ichki shaklini alohida o'ziga xos xususiyatlari:

- tahlil subyektlarining o'ta kichik doiraga egaligi;
- tahlil natijalari korxona boshqaruviga, mulkdorlariga mo'ljallanganligi;
- tahlil maqsadiga erishishda manbalardan foydalanish darajasining yuqoriligi;
- tahlilni amalga oshirishda me'yoriy uslublar bilan birgalikda aniq reglamentlari belgilanmagan usullaridan ham foydalanish mumkinligi;
- samarali va tezkor boshqaruv qarorlarini ishlab chiqishda chuqurlashtirilgan tahlil o'tkazish imkoniyatining borligi.

Tadqiqotlarimiz ko'rsatadiki, moliyaviy hisobot tahlilini mazmuni bo'yicha to'liq moliyaviy hisobot tahlili va tematik moliyaviy hisobot tahlili turlariga tarkiblanishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Moliyaviy hisobot tahlilining to'liq shakli korxona moliyaviy faoliyati yakunlarini batafsil tekshirilishi va baholanishini ifodalasa, mavzuli shakli esa aynan hisobot ko'rsatkichlaridan foydalanib ma'lum yo'nalishdagi tahlillarni asoslaydi.

Moliyaviy hisobot tahlilining mavzuli shaklining predmetiga aktivlar, kapital, majburiyatlarning samaradorlik va moliyalashtirish bilan bog'liq masalalari kiradi.

Hisobotlar tahlilini o'tkazish muddatiga ko'ra dastlabki, joriy va istiqbolli tahlil turlariga ajratish mumkin.

Masalan, subyektga kredit ajratilishi haqida qaror qabul qilish uchun bank tomonidan mijozning kreditga layoqatligini aniqlashda moliyaviy hisobotning dastlabki tahlili amalga oshiriladi. Bunda barcha shart-sharoitlar hisobga olinadi.

Hisobotning joriy tahlil turi asosan moliyaviy rejalarining bajarilishi, moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirilishining holati va natijasini aniqlash maqsadida tezkor tarzda o'tkaziladigan tahlildir.

Amaldagi holatga ko'ra, moliyaviy bashoratlarning kelgusidagi kutilishlari, undagi o'zgarishlarni baholab berishda istiqbolli tahlildan foydalaniladi.

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th June 2025

Moliyaviy hisobot tahlilida subyektlarning moliyaviy ahvoliga baho berish va uni yaxshilash yo‘llari aniqlashtiriladi. Shu sababli ham biz quyida moliyaviy hisobot tahlilida amalga oshiriladigan vazifalarni ko‘rib chiqamiz. Bajariladigan vazifalar tahliliy amallarda ifodalanadi. Xususan, buxgalteriya balansi tahlilida subyektning moliyaviy holati, mablag‘lari tarkibi, aktivlarni pulga aylanish tezligi, kreditga qobilligi, ish va bozor faolligi, moliyaviy natijalar tahlilida moliyaviy natijaning shakllanish qatorlari, pul mablag‘lari tahlilida pul mablag‘larining sof oqimi harakati, xususiy kapital tahlilida o‘zlik kapitalining tarkibi, tuzilishi, o‘zgarishi, daromadlilik darajasi kabi ko‘rsatkichlar tahlil o‘rganiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Vahobov A.V., Ishonqulov N.F., Ibrohimov A.T. Moliyaviy va boshqaruv tahlili. Darslik. 3-qayta to‘ldirilgan nashri.-T.: “Iqtisod-moliya”, 2013. 295-bet.
2. Raximov M.Y., Kalandarova N.N. Moliyaviy tahlil. Darslik. – T.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2019. 3-bet.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi “Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4611-son QARORI. www.lex.uz